

Paper Accepted*

ISSN Online 2406-0895

Писмо уреднику / Letter to the Editor

Историја медицине: У чему је проблем?

History of Medicine: What's the Problem?

Поштовани уреднице,

Радује ме што су у *Srpsком архиву* објављена два веома квалитетна рада из историје медицине. Они се могу посматрати и као репрезенти два основна правца у изучавању ове научне области. Први рад – Прва планирана ресекција јетре у Србији [1] из области је историје медицине у ужем значењу (историја медицинске теорије и праксе). Други, под насловом Ваљевски лекар Јован Сибер и апотекар Клаудије Прикелмајер – историјска скица о улози досељеника из Славоније на развој здравства у Србији [2], из области је историје здравствене културе, неодвојиве од историјског, општег културног, социјалног, политичког и економског контекста развоја једне друштвене заједнице. Радови долазе „у добри час“, како је говорио Јован Данић (1854–1924), дугогодишњи уредник Српског архива и Народног здравља, и као

* **Accepted papers** are articles in press that have gone through due peer review process and have been accepted for publication by the Editorial Board of the *Serbian Archives of Medicine*. They have not yet been copy edited and/or formatted in the publication house style, and the text may be changed before the final publication.

Although accepted papers do not yet have all the accompanying bibliographic details available, they can already be cited using the year of online publication and the DOI, as follows: the author's last name and initial of the first name, article title, journal title, online first publication month and year, and the DOI; e.g.: Petrović P, Jovanović J. The title of the article. *Srp Arh Celok Lek*. Online First, February 2017.

When the final article is assigned to volumes/issues of the journal, the Article in Press version will be removed and the final version will appear in the associated published volumes/issues of the journal. The date the article was made available online first will be carried over.

Received: May 3, 2017

Accepted: May 5, 2017

Online First: May 9, 2017

DOI: <https://doi.org/10.2298/SARH170503110J>

основа за разматрање појединих проблема у области историје медицине који се тичу њене прошлости, садашњости и будућности.

Прве катедре за историју медицине установљене су у Европи и САД у 19. веку, а први Институт за историју медицине основан је 1905. године на Универзитету у Лајпцигу под руководством Карла Судхофа (Karl Sudhoff, 1853–1938). Од свог утемељења као академске дисциплине често је била (и још увек јесте) предмет критичких разматрања у погледу сврсисходности (првенствено у курикулумима студија медицинских наука), праваца истраживања и тумачења, и коначно „припадности“ (медицинским или хуманистичким и друштвеним наукама, односно професионалцима у истим областима). Ако би, у најширој периодизацији, њена институционализација представљала прву фазу развоја, следећа би била означена појавом нове парадигме – друштвене историје медицине, коју је тридесетих година 20. века промовисао Хенри Сигерист (Henry E. Sigerist, 1891–1957). Сигерист је историју медицине, до тада традиционално „лекарску“ област повезао са друштвеном историјом и ставио је у функцију социјалне медицине [3], истичући да историја медицине није само „историја великих људи и великих идеја“ већ и „историја човека у здрављу и болести“. „Ми знамо много о историји великих медицинских открића“, истицао је, „али знамо врло мало о томе да ли су и на кога она била примењена“ [4]. Указивао је, такође, на потребу повезивања историјско-медицинских тема са појавама које утичу на људско здравље у савременом добу. Сигеристове смернице, које су у прво време прихватили малобројни следбеници, заживеле су у већој мери тек седамдесетих и осамдесетих година, и то углавном у земљама западног света. Ширење истраживачког оквира иницирало је ширење научних заједница које су почеле да окупљају стручњаке различитих професија – историчаре, социологе, антропологе, демографе, филозофе, филологе... Од почетне мултидисциплинарности, размене идеја, знања и искустава водиле су ка усвајању интердисциплинарног приступа у проучавању проблема.

У Србији изучавање историје медицине има традицију дугу готово један и по век. По реду оснивања, први „центар“ за историју медицине у Србији био је Медико-историјски музеј Централног хигијенског завода (1937–1945/46); други је била Секција за историју медицине СЛД (1950); трећи Секција за историју медицине, фармације и ветеринарства САН (1955–1961); четврти Југословенско друштво за историју медицине, фармације и ветерине (1955, преименовано 1962. године у Научно друштво за историју здравствене културе Југославије, а 1977. у Савез научних друштава за историју здравствене културе Југославије. Секције овог друштва – Секција САП Војводине (1964) и Секција СР Србије (1965), постале су 1977. научна друштва у оквиру Савезног – Научно друштво за историју здравствене културе Србије (активно до 1991) и Научно друштво за историју здравствене културе Војводине (активно и данас).

Изучавање историје медицине је бележило успоне у периодима организованог рада, посебно у другој половини 20. века, када је најшири научни форум било Научно друштво за

историју здравствене културе Југославије, у чијем су саставу, прво као секције, а од 1977. као друштва, деловала научна друштва за историју здравствене културе СР Србије, односно САП Војводине. Поред медицинских професионалаца, у Друштву су били активни историчари, етнолози, археолози, филолози и библиотекари, па су истраживачке теме биле разнолике. Оне су, међутим, у већој мери остале традиционалне (фокусиране на биографије великана и развој здравствених установа). Средином шездесетих година, о проблемима изучавања историје медицине у Југославији писао је Зденко Левнтал (1914–1999), професор историје медицине на Медицинском факултету у Београду (1959–1969), касније на Универзитету у Берну. Он је био у Србији можда једини следбеник Сигеристовог модернизма. Залагао се за оснивање Института за историју медицине, за ширење оквира истраживачких тема и њихово разматрање у контексту националне и светске историје и културе. Истицао је да би дотадашњи „само коегзистентни рад лекара, фармацеута, ветеринара и других“ у југословенском научном друштву требало да постане „интеграциони и синхронизован“ [5].

Шта се променило за педесет година, колико је прошло од Левнталових критика и смерница? Од три научна друштва за историју здравствене културе – југословенског, српског и војвођанског, прва два су се угасила с распадом СФРЈ; Секција за историју медицине СЛД (1950), неактивна од 1991. године, с великим успехом обновила је рад 2009. и поново окупља истраживаче различитих образовних профила (добитник је Награде за најбољу секцију СЛД у 2016); историја медицине је изборни предмет на основним студијама на медицинским факултетима у Новом Саду (од 1962) и у Београду (поново од 2004/05). Али оно што би требало да буде заступљеније јесу „нови“ приступи изучавању медицинско-историјских тема (сагледавање и анализирање појава и проблема у контексту односа медицина – здравље – друштво) и ширење тематског оквира (искуства пацијената; однос лекар – пацијент и многе друге). Унапређењу дисциплине кључно би допринели професионализација (остварива кроз интердисциплинарно последипломско образовање у овој области) и институционализација (установљење института за историју медицине или историју наука и медицине) као предуслови стварања школе историје медицине.

Др Јелена Јовановић-Симић
Кустос Музеја науке и технике –
Одељења Музеј Српског лекарског друштва
Секретар Секције за историју медицине СЛД

1. Čolović R. Prva planirana resekcija jetre u Srbiji. Srp Arh Celok Lek. 2017; 145(1–2): 95–8.
2. Krivošejev V. Valjevski lekar Jovan Siber i apotekar Klaudije Prikelmajer – istorijska skica o ulozu doseljenika iz Slavonije na razvoj zdravstva u Srbiji. Srp Arh Celok Lek. 2017; Online First: April 11, 2017; (00): 101-101. [DOI: <https://doi.org/10.2298/SARH170222101K>]
3. Pickstone JV. Medical History as a Way of Life. Social History of Medicine 2005; (2): 312.
4. Sigerist HE. On the History of Medicine. New York: MD Publications; 1960. 25.
5. Levental Z. Aktuelni problemi u izučavanju istorije zdravstvene kulture Jugoslavije. Zbornik radova Trinaestog naučnog sastanka Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije. Beograd: Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije; 1965. 100.